

VALTIOVARAINVALIOKUNNAN MIETINTÖ 29/2005 vp

Valtiontalouden tarkastusviraston kertomus toiminnastaan sekä tilintarkastuskertomus val- tion tilinpäätöksen tarkastuksesta vuodelta 2004

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 22 päivänä syyskuuta 2005 lähettänyt valtiovarainvaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi Valtiontalouden tarkastusviraston kertomuksen toiminnastaan sekä tilintarkastuskertomuksen valtion tilinpäätöksen tarkastuksesta vuodelta 2004 (K 13/2005 vp).

Jaostovalmistelu

Asia on valmisteltu valtiovarainvaliokunnan hallinto- ja tarkastusjaostossa, jolle muilla jaostoilla on ollut mahdollisuus antaa lausuntonsa.

Asiantuntijat

Valiokunnassa asiaa käsiteltäessä on ollut kuultavana

- pääjohtaja Tapio Leskinen, Valtiontalouden tarkastusvirasto.

Hallinto- ja tarkastusjaostossa ovat olleet kuultavana

- ylijohdaja Vesa Jatkola, tarkastuspäällikkö Erkki Pitkänen, tarkastuspäällikkö Pentti Mykkänen ja ylitarkastaja Berndt Lindman, Valtiontalouden tarkastusvirasto

- apulaisosastopäällikkö Juhani Toivonen, ulkoasiainministeriö.

Turvallisuus- ja puolustusjaostossa ovat olleet kuultavana

- ylitarkastaja Juha Niemelä, Valtiontalouden tarkastusvirasto
- talousjohtaja Timo Norbäck ja neuvotteleva virkamies Timo Rivinoja, puolustusministeriö.

Verojaostossa on ollut kuultavana

- ylijohdaja Risto Salama, Verohallitus.

Sivistys- ja tiedejaostossa ovat olleet kuultavana

- tarkastuspäällikkö Hannu Taunula ja ylitarkastaja Teemu Kalijärvi, Valtiontalouden tarkastusvirasto.

Maatalousjaostossa ovat olleet kuultavana

- ylitarkastaja Sauli Härkönen, maa- ja metsätalousministeriö
- toimitusjohtaja Matti Järvinen, Liikenneturva
- osastopäällikkö Asko Niemi, Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK ry
- toiminnanjohtaja Raimo Vajavaara, Metsästäjien Keskusjärjestö.

Lisäksi asunto- ja ympäristöjaosto on saanut kirjallisen lausunnon ympäristöministeriöltä.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Yleistä

Valtiontalouden tarkastusviraston strategiassa vuosille 2003—2006 on lähdetty siitä, että tarkastusviraston toiminta tukee eduskunnan budjetti- ja lainsäädäntövaltaa tuottamalla objektiivista ja hyödyllistä tarkastustietoa talousarvion toimeenpanosta, lainsäädännössä hallinnolle asetettujen tehtävien hoidosta ja tavoitteiden toteutumisesta sekä hallinnon eduskunnalle antamien suunnittelu- ja valvontatietojen luotettavuudesta ja riittävyydestä. Eduskunnan näkökulmasta tarkastusvirasto on kyennyt viime vuosina hoitamaan tätä tehtäväänsä erittäin hyvin. Eduskunta on hyödyntänyt tarkastuskertomuksia jokapäiväisessä työssään, ja tiedonkulku tarkastusviraston ja eduskunnan välillä on parantunut huomattavasti.

Tarkastusviraston kertomus eduskunnalle toiminnastaan sekä tilintarkastuskertomus valtion tilinpäätöksen tarkastuksesta vuodelta 2004 sisältää yhteenvetotietoa tarkastusviraston toiminnasta ja sen suorittamista tarkastuksista. Kertomuksen rakenne on oleellisilta osin sama kuin edellisenä vuonna. Tiedot perustuvat 115 tiliviraston tilintarkastukseen sekä 27 toiminnan tarkastukseen ja runsaaseen 20 jälkiseurantaraporttiin. Mukana ovat myös keskeisimmät havainnot ja johtopäätökset talousarvion ulkopuolisten valtion rahastojen, valtion liikelaitosten sekä valtion määräysvallassa olevien yhtiöiden osalta.

Uutuutena kertomuksessa on nostettu esille eräitä teemoja, joita on tarkasteltu useampien suoritettujen toiminnantarkastusten pohjalta. Tällaisia ovat toimintaohjelmat ohjauskeinoina, ympäristöaiheiset tarkastukset, henkilöstön osaaminen ja henkisten voimavarojen hallinta sekä valtion hankinnat. Eduskunnan ns. kertomusmenettelytyöryhmä toivoi vuonna 2002 mietinnössään juuri tällaisten yleisten poikkihallinnollisten asioiden esille nostamista eduskunnalle annettavissa kertomuksissa.

Kertomus sisältää myös Valtiontalouden tarkastusviraston tilintarkastuskertomuksen valtion tilinpäätöksen tarkastuksesta vuodelta 2004. Valtion tilinpäätösuudistukseen liittyen hallitus on antanut eduskunnalle ensimmäisen uusimuotoisen valtion tilinpäätöskertomuksen, johon sisältyy valtion tilinpäätös. VTV:n tarkastuskertomukseen sisältyy tarkastusviraston kannanotto tilinpäätöksen vahvistamiskelpoisuudesta. Tarkastusvirasto on katsonut, etteivät sen tilintarkastuskertomuksessaan esiin tuomat puutteet ja riskit sekä huomautukset olennaisuuden periaate huomioon ottaen olisi esteenä valtion tilinpäätöksen vahvistamiselle.

Hallituksen uusi tilinpäätöskertomus on hallituksen pääraportti eduskunnalle hallinnon toiminnan tuloksellisuudesta. Tarkastusvirasto on selvittänyt edellisten vuosien tapaan kahden hallinnonalan osalta tämän raportoinnin riittävyyttä, oikeellisuutta ja selkeyttä painottaen vaikuttavuusnäkökulmaa. Selvityksen kohteena olleiden hallinnonalojen, puolustusministeriön ja ympäristöministeriön, osalta tarkastusvirasto on päättänyt esittämään, että ministeriön tulisi edelleen kehittää sekä tavoitteenasetteluaan talousarvioesityksessä että tuloksellisuusraportointiaan. Näihin havaintoihin on palattu jäljempänä.

Saadun selvityksen mukaan tarkastusviraston on tarkoitus seuraavalla kerralla käydä koko tilinpäätöskertomus läpi ja esittää siitä kannanottonsa. Valtiovarainvaliokunta pitää tätä eduskunnan näkökulmasta erittäin toivottavana.

Yksittäisiä havaintoja kertomuksesta

Kertomuksen luvussa 3 on käsitelty yhteenvedonomaisesti tarkastusten perusteella arvioiden hallinnon tilaa. Vuoden 2004 tilintarkastuksissa todettiin peräti 40 tilivirastossa sellaisia virheellisiä menettelyjä, joista sisällytettiin tilintarkastuskertomukseen yksilöity kielteinen laillisuuskannanotto. Edellisenä vuonna tällaisia tilivirastoja oli 32. Kehityksessä on huolestuttavaa myös se, että näiden virastojen joukos-

sa, joissa havaittiin talousarvion noudattamisen rikkomuksiksi luokiteltavia virheellisiä menettelyjä, oli mukana seitsemän ministeriötä. Merkittävimmät syyt kielteisiin laillisuuskannanottoihin olivat puutteet maksullisen toiminnan vuosituloksen esittämisessä, talousarvion perustelujen vastainen määrärahan käyttö sekä menon kohdentaminen väärälle varainhoitovuodelle.

Kertomuksen mukaan tarkastusten yhteydessä on annettu kielteinen laillisuuskannanotto kaikkiaan seitsemälle yliopistolle. Kannanotot liittyvät pääosin maksullisen toiminnan kannattavuuden seurantaan ja sen vuosituloksen esittämiseen. Tarkastusviraston mukaan kannanotot heijastavat yliopistojen kustannuslaskennan epätarkkuuksia. Myös opetusministeriön ilmoituksen mukaan yliopistojen kustannuslaskennassa on ollut mainittuja puutteita. Niin ikään tutkimushankkeiden kotimaiset ja ulkomaiset rahoittajat ovat kiinnittäneet asiaan huomiota ja edellyttäneet kustannuslaskentaan tehtäviä parannuksia.

Valiokunnan saaman selvityksen mukaan yliopistojen kustannuslaskentaa on kehitetty vuodesta 1993 lähtien yhdessä tulosohjauksen kanssa useassa erillisessä hankkeessa. Samoin kustannuslaskennan kehittäminen on ollut esillä mm. opetusministeriön ja yliopistojen välisissä tulosneuvotteluissa. Valiokunta pitää tärkeänä, että maksullinen toiminta perustuu kannattavuuteen. Valiokunnan mielestä toimiva kustannuslaskenta on myös edellytys tulosohjausprosessin kehittämiseksi.

Kertomuksessa on kuvattu myös tulosohjauksen tilaa taloudellisuutta koskevien tulostavoitteiden ja tilivirastojen tilinpäätöksissään esittämien oikeiden ja riittävien tietojen pohjalta. Toimivaan tulosohjaukseen kuuluu, että ministeriöt huolehtivat asianmukaisten tulostavoitteiden asettamisesta ja tilivirastot puolestaan esittävät tilinpäätöksissään toiminnastaan oikeat ja riittävät tiedot. Nämä vaatimukset täytti kertomuksen mukaan ainoastaan 17 prosenttia tilivirastoista. Niiden virastojen osuus, joiden kohdalla sen enempää tavoitteet kuin raportoidut tiedotkaan eivät täyty vaatimuksia, on noin 33 prosent-

tia. Tulosohjauksen tila on kehittynyt hieman parempaan suuntaan, mutta kehitys on ollut kovin hidasta. Huolestuttavaa valiokunnan mielestä on, että ministeriöt — kolmea lukuun ottamatta — eivät oman toimintansa osalta esitä oikeita ja riittäviä taloudellisia tuloksellisuustietoja.

Puolustusministeriön tuloksellisuusraportointi eduskunnalle vuodelta 2004

Tarkastusvirasto on esittänyt varsin kärkevää kritiikkiä puolustusministeriön hallinnonalan tulostavoitteiden asettamista ja niistä eduskunnalle valtion tilinpäätöskertomuksessa tapahtuvaa raportointia kohtaan. Talousarvioesityksessä on toki selkeästi eritelty talousarviovuotta koskevat tulostavoitteet, mutta taloudellisuudelle ja tuottavuudelle ei ole asetettu lainkaan tavoitteita. Useimmat vaikuttavuustavoitteista ovat sellaisia, että niihin kytkeytyvän yksiselitteisen raportoinnin aikaansaamisen voi katsoa erittäin vaikeaksi. Tilinpäätöskertomuksen raportoinnissa puolestaan ei ole kyetty kytkemään käytettyjen määrärahojen suhdetta yhteiskunnalliseen vaikuttavuuteen. Tarkastusvirasto katsoo jopa, että tarkastuksen kohteena olleella tavoiteasetannalla ja tuloksellisuusraportoinnilla tilivelvollisuus ei toteudu asianmukaisella tavalla.

Kertomuksessa on todettu, että tarkastuksessa on pyritty huomioimaan siirtymävaihe, jossa raportoinnilta on edellytetty vanhan tavoitekäsitteistön sovittamista uusiin ja monella tapaa vaativampiin käsitteisiin. Valiokunta toteaa, että vuoden 2004 tulostavoitteita asetettaessa ja kyseisen vuoden talousarviota laadittaessa noudatettiin vanhaa talousarviolainsäädäntöä, jossa ei vielä edellytetty uuden tavoitekäsitteistön soveltamista. VTV:n mukaan tuloksellisuuden kuvauksella ja talousarvioesityksellä tulisi olla samanlainen rakenne. Puolustusministeriön hallinnonalan osuus valtion vuoden 2004 tilinpäätöskertomuksessa on saadun selvityksen mukaan valmisteltu pyrkien noudattamaan valtiovarainministeriön antamia ohjeita, joiden mukaan vuoden 2004 raportoinnissa voitiin poiketa talousarvioesityksen rakenteesta.

Puolustusministeriön hallinnonalan toiminnallisesta tuloksellisuudesta on tarkastuskertomuksen mukaan raportoitu niukasti ja talousarvioesityksen lukutasolla esitettyä tavoitteistoa on tuotu esiin satunnaisesti. Valtiovarainministeriön laadintaohjeissa lähdettiin kuitenkin siitä, että raportoinnissa tulee keskittyä yhteiskunnalliseen vaikuttavuuteen eikä niinkään toiminnalliseen tuloksellisuuteen.

Jotta määrärahojen käyttö kyettäisiin kytkeään VTV:n edellyttämällä tavalla toiminnan tuloksellisuuteen, yhteiskunnallista vaikuttavuutta, toiminnan tuotoksia ja laatua tulisi kyetä mittaamaan. Valiokunta toteaa, että merkittävä osa puolustushallinnon määrärahoista käytetään sodan ajan sotilaallisen suorituskyvyn ylläpitoon ja kehittämiseen, mitä ei kyetä tällä hetkellä mittaamaan millään yksiselitteisellä, tulosohtausjärjestelmään soveltuvalla mittaristolla. Kaikki seurantatieto ei myöskään ole julkista. Valiokunta katsookin, että VTV:n tarkastuksessa ei ole otettu riittävällä tavalla huomioon puolustushallinnon toiminnan luonnetta.

Valtiovarainvaliokunta yhtyy tarkastusviraston näkemykseen, että tulostavoitteiden tulee olla sellaisia, että ne tarjoavat pohjan asianmukaiselle tuloksellisuusraportoinnille. Saadun selvityksen mukaan puolustusministeriön hallinnonalalla onkin jo ryhdytty toimenpiteisiin tulosohtauksen terävöittämiseksi sekä tuloksellisuuden seurannan kehittämiseksi.

Ympäristöministeriön tuloksellisuusraportointi eduskunnalle vuodelta 2004

Tarkastusvirasto on myös ympäristöministeriön osalta tarkastanut vuotta 2004 koskevien tulostavoitteiden asettamista ja niistä eduskunnalle valtion tilinpäätöskertomuksessa annettua raportointia. Tarkastusvirasto pitää ympäristöministeriötä koskevaa raportointia yleisesti hyvänä ja kattavana. Se katsoo, että raportoinnin suurimmat puutteet ovat yhteiskunnallisen vaikuttavuuden ja kustannustehokkuuden suhteen kuvaamisessa sekä toimintaympäristön muutosten ja riskien analysoimisessa. Vuoden 2004 talousarvioesitykseen sisältyvä tavoitteenasettelu on

tarkastusviraston mielestä ollut yleisluonteista ja taloudellisuuden ja tuottavuuden tavoitteet ja indikaattorit ovat olleet puutteellisia. Tarkastusvirasto korostaa myös sitä, että talousarvioesityksen tavoitteiden laajuutta on syytä tarkistaa ja asettaa ne sellaisiksi, että ne voidaan saavuttaa hallinnonalan omalla toiminnalla.

Kyseessä on ensimmäinen tilinpäätöskertomus, ja siihen nähden ympäristöministeriön raportointi on valiokunnan mielestä hyvä ja kattava. Valiokunta pitää tarkastusviraston antamaa palautetta pääosin perusteltuna. Ainakin osa puutteista johtunee siitä, että tilivelvollisuus uudistuksen näkökohtia ei vielä osattu kaikilta osin ottaa huomioon asetettaessa tavoitteita talousarvioesityksessä. Jatkoa ajatellen muun muassa tavoitteiden jäsentelyä tultaneen parantamaan.

Mitä tulee asetettavien tavoitteiden laajuuteen valiokunta katsoo, että talousarvioesityksessä voi olla tavoitteita, joihin liittyvät tehtävät ja toiminnot rajoittuvat ministeriön omaan hallinnonalaan. Tällöin ministeriö voi nimenomaan omalla toiminnallaan vaikuttaa tavoitteiden saavuttamiseen, ja niiden toteutumista on pystyttävä arvioimaan myös tilinpäätösraportoinnissa.

Ympäristöministeriön hallinnonalan tavoitteet ovat kuitenkin luonteeltaan usein sellaisia, että niillä on kosketuspintaa myös monien muiden hallinnonalojen kanssa. Tällöin myös tulokset syntyvät useiden eri sektoreiden voimin ja toimenpitein. Mikäli tavoitteet asetetaan kaikilta osin vain ympäristöministeriön toimivallassa oleviin asioihin, jäävät monien asioiden seurantatiedot liian suppeiksi. Tällöin toiminnan tuloksellisuuden arviointiin ei ole riittävästi tietoja. Tavoitteet voisivat olla myös kokonaisuuden kannalta epäolennaisia vain sen vuoksi, että ne jouduttaisiin rajaamaan epätarkoituksenmukaisesti. Esimerkiksi ympäristöpolitiikka, maankäytön ohjaus, luonnon monimuotoisuuden turvaaminen, Itämeren tila, ilmastonmuutos sekä asuntopolitiikka ovat alueita, joissa tarvitaan useiden toimijoiden yhteistyötä ja joissa realistinen kokonaiskuva voi muodostua vain laajemman näkökulman kautta. Tällainen lähestymistapa antaa myös eduskunnalle paremmat mah-

dollisuudet asioiden kokonaisvaltaiseen tarkasteluun ja talouden ja toiminnan tuloksellisuuden arviointiin.

Valiokunnan mielestä hyvän kokonaiskuvan saamiseksi onkin tärkeää, että tavoitteita, rahoitusta ja toiminnan tuloksellisuutta arvioidaan laajasti hallinnonalojen rajat ylittäen silloin, kun kyseessä on useita eri hallinnonaloja koskettava toiminta. Tämä ei kuitenkaan saa vähentää yksittäisen ministeriön vastuuta toimia tehokkaasti omalla hallinnonalallaan.

Korruptionvastaisten mekanismien soveltaminen käytännön kehitysyhteistyössä (tarkastuskertomus 99/2005)

Tarkastusvirasto on arvioinut korruptionvastaisten järjestelmien luotettavuutta ja läpinäkyvyyttä kahdessa Suomen pitkäaikaisessa kehitysyhteistyömaassa, Mosambikissa ja Sambiassa. Tarkastuksen tavoitteena oli tuottaa eduskunnalle tietoa eri kehitysyhteistyöinstrumentteihin mahdollisesti liittyvistä ongelmista. Toisaalta tarkoituksena oli tuottaa ulkoasiainministeriölle tarkastustietoa budjettituen hallinnoinnin keskeisistä kysymyksistä, joihin myös korruptionäkökohtien huomioon ottaminen kuuluu. Avun sisältö- tai tuloksellisuuskysymyksiin ei otettu kantaa, vaan kaikki arvioinnit tehtiin korruptionäkökulmasta arvioiden ennen kaikkea toimintojen luotettavuutta ja läpinäkyvyyttä.

Sekä Mosambikissa että Sambiassa korruptionvastaisten järjestelmien soveltaminen todettiin puutteelliseksi. Mailta puuttuu korruptionvastainen strategia, eivätkä niiden parlamentit ole ratifioineet keskeisiä kansainvälisiä korruptionvastaista sopimuksia. VTV onkin katsonut, että edellytykset suunnitellulle Mosambikin budjettituen kasvattamiselle eivät ole kovin hyvät. Sambialle suunniteltu budjettituki vuonna 2007 alkaen edellyttäisi VTV:n mielestä, että Sambian valtion taloushallinnossa tapahtuu merkittävää kehitystä.

Ulkoasiainministeriö on pitänyt tarkastuskertomuksen analyysiä hyvänä. Ministeriö ei kuitenkaan yhdy kaikilta osin kertomuksen johtopäätöksiin. Johtopäätöksiä vääristää sen mu-

kaan se, että tarkastus tehtiin vain korruptionäkökulmasta. Ulkoasiainministeriö katsoo, että budjettituki on tukimuodoista joka tapauksessa korruptiovapainta.

Valtiovarainvaliokunta pitää tarkastusviraston havaintoja sekä Mosambikin että Sambian osalta korruptionäkökulmasta merkittävänä. Molempien maiden korruptionvastaisissa järjestelmissä ja toimintaperiaatteissa on paljon kehitettävää. Erityisen tarpeellista on kehittää toimivaa taloushallintoa, joka on keskeinen perusta budjettitukiyhteistyön tuloksellisuudelle. Näihin asioihin on mahdollista kiinnittää huomiota myös budjettituen antamisen yhteydessä. Myös maiden ulkoisella tarkastusviranomaisella tulisi olla keskeinen rooli budjettituen käytön valvon-
nassa, kuten tarkastusvirasto on todennut.

Valiokunta ei kuitenkaan pidä hanketuen paremmuutta myöskään korruptionäkökulmasta kaikilta osin kiistattomana. Budjettituki tarjoaa esimerkiksi avunsaajamaiden parlamenteille hanketukea paremmat mahdollisuudet seurata rahavirtoja. Silti hanketuki on syytä säilyttää yhtenä yhteistyöinstrumenttina ainakin siihen saakka, kunnes yhteistyömaat nykyistä paremmin täyttävät ulkoasiainministeriön asettamat edellytykset budjettituen antamiselle, kuten tarkastusvirasto on esittänyt.

Hirvikannan säätelyjärjestelmä (tarkastuskertomus 100/2005)

Tarkastusvirasto on hirvikannan säätelyjärjestelmää koskevassa tarkastuksessaan päättänyt johtopäätökseen, että nykyisellä säätelyjärjestelmällä ei saavuteta sille asetettuja tavoitteita. Järjestelmä takaa hirvikannan säilymisen, mutta johtaa suuriin kannanvaihteluihin ja ajoittain liian suureen hirvikantaan. Tarkastuksen perusteella hirvikannan vähentäminen kestäväan taloudelliseen ja ekologiseen minimikantatasoon, 60 000 eläimen talvikantaan, olisi valtiontaloudelliselta kannalta edullista. Myös maa- ja metsätalousministeriön tulosohjauksen perustaksi tulisi esittää nykyistä yksiselitteisempi kannanotto hirvien kokonaismäärään. Kannanoton tulisi tarkastusviraston mielestä olla lähellä edellä

todettua kestävää minimikantaa. Hirvikannan pitäminen tällä tasolla ratkaisisi myös pääosan vahinkojen korvausongelmista vahinkojen määrän pysyessä nykyistä huomattavasti vähäisempänä.

Valiokunta toteaa, että tulohajautuksen näkökulmasta hirvieläinkannan säätely on ongelmallinen. Maa- ja metsätalousministeriön tulohajautuskirjeellä ei ole hirvieläinkantojen säätelyyn liittyvää juridisesti pakottavaa velvoitetta, jolla saavutettaisiin koko maassa Valtiontalouden tarkastusviraston tarkoittama kestävä minimihirvikanta. Mikään viranomainen tai muu taho ei voi määrätä vapaaehtoisesti hirvenmetsästyksen osallistuvia metsästäämään vastoin heidän omaa tahtoaan. Metsästyksen saattaa liittyä myös maanomistukseen liittyviä rajoitteita.

Metsästyslakia muutettiin vuoden 2003 alusta, jolloin lakiin tehtiin metsästäjäorganisaatioiden toimeenpanevia elimiä koskevia tarkennuksia. Esityksen perusteluissa tuotiin esiin metsästäjäorganisaation yhteistyö eri sidosryhmien kanssa. Maa- ja metsätalousministeriön mukaan nykyjärjestelmällä pyritään siihen, että nimenomaan paikallisella tasolla sidosryhmien kesken ratkaistaisiin tavoitteet, mihin hirvikannan säätelyssä pyritään. Valiokunta pitää tärkeänä, että lainmuutoksen tarkoitus myös tältä osin toteutuu käytännössäkin.

Valiokunta yhtyy tarkastusviraston näkemykseen, että hirvikannan säätelyjärjestelmä on sille asetettujen tavoitteiden saavuttamisen kannalta liian jäykkä. Nykyinen pyyntilupajärjestelmä on johtanut erilaisiin menettelyihin maan eri osissa. Menettely, jonka mukaan riistanhoitopiirin alueelle myönnettyistä hirvien pyyntiluvista jätetään metsästyskauden alussa osa kohdentamatta ja myöhemmin syksyllä jaettavaksi, koskee vain osaa riistanhoitopiirejä. Valiokunta katsoo, että pyyntilupia myönnettäessä tulisi harkintavaltaa entistä enemmän antaa paikallisille riistanhoitoyhdistyksille. Tässä yhteydessä tulisi eri sidosryhmien edut ottaa nykyistä paremmin huomioon.

Valtiovarainvaliokunta toteaa, että merkittävän hirvikannan säätelyyn liittyvä ongelma on puutteellinen laskenta. Valiokunta tukee pyrki-

myksiä parantaa hirvikannan arvioinnin tarkkuutta. Menetelmät ja välineet tähän ovat jo olemassa. Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos ei kuitenkaan nykyresurssein ole kyennyt toistaiseksi tuottamaan sellaista luotettavaa ja ajantasaista hirvikantatietoa, jonka perusteella pyyntilupajärjestelmää olisi voitu ohjata tarkoitukseenmukaisimmalla tavalla. Myös hirvien aiheuttamia vahinkoja koskeva tilastotieto on hajallaan. Tarkastusvirasto onkin katsonut, että pyyntitieto- ja vahinkotilastot tulisi koota yhteen paikkaan metsästyksen suunnittelun ja kohdentamisen parantamiseksi. Saadun selvityksen mukaan tähän suuntaan onkin jo edetty; Metsästäjän Keskusjärjestön ylläpitämästä ja kehittämästä RiistaWeb-palvelusta voitaneen kehittää tällainen tietopankki.

Hirvikannan rajoittaminen on välttämätöntä jo hirvien aiheuttamien vahinkojenkin näkökulmasta. Tarkastuskertomuksessa on kiinnitetty huomiota ennen muuta hirvien aiheuttamiin liikennevahinkoihin, joista yhteiskunnalle arvioidaan aiheutuvan vuosittain yli 100 miljoonan euron kustannukset. Hirvien maa- ja metsätaloudelle aiheuttamiksi kustannuksiksi voidaan arvioida 15–20 miljoonaa euroa/vuosi. Jo pelkästään hirvien aiheuttamien metsävahinkojen korvaamiseen käytettiin vuonna 2003 runsaat 2,8 miljoonaa euroa. Parhaillaan käsittelyssä olevassa vuoden 2006 talousarvioesityksessä vahinkojen korvaamiseen on varattu 3,6 miljoonaa euroa.

Vuonna 2004 tapahtui yleisillä teillä 4 625 hirvieläinonnettomuutta. Hirveen törmättiin runsaat 2 000 kertaa, loput olivat peuraonnettomuuksia. Onnettomuuksissa kuoli 10 ja loukaantui 241 ihmistä. Henkilövahingoista 95 prosenttia oli seurausta kolaroinnista hirven kanssa. Vaikka hirvivahinkojen määrä on vähentynyt lähes kolmanneksella vuoden 2001 huippuluvuista, niitä tapahtuu vielä selvästi enemmän kuin vuosikymmen aikaisemmin.

Liikennevahinkojen määrä on suoraan riippuvainen hirvikannasta. Valiokunta pitääkin tarkastusviraston pyrkimystä taloudellisesti ja ekologisesti kestävään minimikantaan myös liiketurvallisuuden näkökulmasta oikeana tavoit-

teena. Liikennevahinkojen vähentämisessä tarvitaan monipuolista toimenpidevalikoimaa. Moottoriväylillä voidaan käyttää riista-aitaa, jota tällä hetkellä on noin 800 tiekilometrillä. Osana nykyaikaista tiensuunnittelua käytetään erityisiä ali- tai ylikulkuja eläinten ohjaamiseen. Nykyistä enemmän voitaisiin käyttää myös tienvarsien vesakkojen karsimista joko työllisyys- tai metsänparannusvaroin.

Päätösehdotus

Valtiovarainvaliokunta ehdottaa,

että tämä mietintö lähetetään sekä Valtiontalouden tarkastusvirastolle että hallitukselle tiedoksi ja mahdollisia toimenpiteitä varten.

Helsingissä 22 päivänä marraskuuta 2005

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj.	Olavi Ala-Nissilä /kesk	Virpa Puisto /sd (osittain)
vpj.	Matti Ahde /sd	Markku Rossi /kesk (osittain)
jäs.	Jyri Häkämies /kok	Matti Saarinen /sd
	Kyösti Karjula /kesk	Kimmo Sasi /kok
	Jari Koskinen /kok	Anni Sinnemäki /vihr
	Pekka Kuosmanen /kok	Irja Tulonen /kok
	Reijo Laitinen /sd	Kari Uotila /vas
	Maija-Liisa Lindqvist /kesk	Jukka Vihriälä /kesk
	Mika Lintilä /kesk (osittain)	vjäs. Mikko Kuoppa /vas
	Pekka Nousiainen /kesk	Pia Viitanen /sd (osittain).
	Pirkko Peltomo /sd	

Valiokunnan sihteerinä jaostokäsittelyissä ovat toimineet

valiokuntaneuvos Alpo Rivinoja
valiokuntaneuvos Hellevi Ikävalko

valiokuntaneuvos Maari Pekkanen
valiokuntaneuvos Marjo Hakkila.